

Nr 507.

Av herr **Ljunggren**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 195, angående utövändet av statens tobaksmonopol.

Kungl. Maj:ts i proposition nr 195 framlagda förslag angående utövändet av statens tobaksmonopol överensstämmer i huvudsak med det förslag, som framlagts av Monopolkontrollutredningen i dess betänkande av den 21 november 1928 (Statens offentliga utredningar 1928: 27, finansdepartementet). I vissa delar skiljer det sig däremot från detta.

Sälunda föreslås i § 10 i själva avtalet, att det s. k. direktörsrådet skall förutom av verkställande direktören bestå av »två ledamöter som styrelsen inom sig utser etc.», under det att Monopolkontrollutredningen föreslår, att det skall bestå av »ordföranden i bolagets styrelse, tillika ordförande i rådet, en ledamot som styrelsen inom sig utser, tillika vice ordförande i rådet samt verkställande direktören i bolaget». Säsom skäl härför anføres (sid. 206):

»Att styrelsens ordförande sälunda tages i anspråk för arbetet i direktörsrådet, synes särskilt lämpligt med hänsyn därtill, att den person, som innehar den viktigaste funktionen inom styrelsen, bör vara väl orienterad beträffande bolagets löpande förvaltning. Genom att i rådet bliva representerad av två ledamöter bör styrelsen erhålla ökad förtrogenhet med de förvaltningsärenden, som komma under rådets behandling.»

Detta uttalande synes mig riktigt.

Vidare synes vara av vikt, att avskrift av rådets protokoll omedelbart efter justeringen icke blott, såsom Kungl. Maj:t föreslår, tillställas samtliga styrelseledamöter och revisionens ordförande och jourhavande revisorn, utan jämväl samtliga övriga revisorer, så att även dessa få möjlighet att följa den fortlöpande förvaltningen.

Monopolkontrollutredningen har ansett för kontrollen viktigt, att befogenhet lämnas revisionens ordförande och jourhavande revisorn att såsom åhörare närvara vid styrelsens och direktörsrådets sammanträden. En sådan anordning synes motiverad ur arbetsbesparingens synpunkt. Den avser att bereda revisorerna möjlighet att på ett praktiskt sätt bliva orienterade i viktigare frågor utan att ålägga dem att närvara vid alla sammanträden. Särskilt beträffande sådana företag som monopolbolagen synes ringa fog finnas för ett antagande, att en dylik anordning skulle vare sig ofördelaktigt påverka styrelsens känsla av ansvar för dess uppgift eller medföra, att revisorerna skulle känna sig förhindrade att fritt och obundet granska förvaltningsåtgärder, om vilka beslut fattats i deras närvaro.

I denna punkt torde en ändring böra ske i Kungl. Maj:ts förslag.

Vad utdelningen å preferensaktiekapitalet beträffar utdelades å detta 1916 6 %, åren 1917—1920 $8\frac{1}{2}$ %, 1921—1922 9 % och 1923—1924 10 %, 1925 9 %, 1926 8 % och 1927 och 1928 7 %. Utredningskommittén har ansett, att det enskilda vinstintresset i bolaget ytterligare bör begränsas utöver vad som för närvarande är fallet. För den skull föreslås, att den årliga utdelningen å preferensaktierna skulle begränsas till fem procent, som staten skulle garantera. § 15 i Kungl. Maj:ts förslag bör i detta avseende ändras.

§ 9 i bolagsordningen behandlar frågan om revisionens sammansättning. Monopolkontrollutredningen anger på sid. 210 i sitt betänkande, vilka olika förslag som förekommit rörande kontrollens anordnande. För sin del har utredningskommittén kommit till den uppfattningen, i olikhet med Kungl. Maj:t, att man vinner den lämpligaste anordningen genom att riksdagen beredes tillfälle utse representanter i den enligt aktiebolagslagen fungerande revisionen. För egen del anser jag lämpligast, att två revisorer väljas av vardera kammaren. Riksdagens representanter, som böra kunna utses inom eller utom riksdagen, böra väljas med hänsyn till lämplighet och intresse särskilt för detta uppdrag. Det skadar alls icke att de tagas från olika politiska partier, och helst äro riksdagsmän. Däremot synes mig som ingen riksdagsman borde vara ledamot i respektive monopolstyrelser.

I fråga om innehavare av preferensaktierna föreslår Kungl. Maj:t, att dessa till ett antal av minst 20, högst 40 utses av Kungl. Maj:t med ledning av förslag från handelskamrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Skall denna form för teckning av preferensaktier användas, synes som Kungl. Maj:t skulle lika gärna kunna utse tecknarne själv utan hörande av dessa handelskamrar. Eller varför just dessa?

Monopolkontrollutredningen har för sin del, som mig synes riktigt, ansett, att beträffande Tobaksmonopolet anledning borde finnas att bibehålla den grundsats som kom till synes vid bolagets bildande och som innebar, att enskild företagsamhet skulle beredas möjlighet att på ett självständigt sätt inverka på bolagets skötsel vid sidan av statens inflytande såsom stamaktieägare. Det synes emellertid ej vara lämpligt, att preferensaktierna skulle kunna förvärvas av företrädare för vilka enskilda intressen som helst. Utan tvivel måste det anses ändamålsenligt att i samband med en ny oktrojs meddelande träffa sådan anordning, att preferensaktierna överlämnas åt enskilda delägare med vissa kvalifikationer.

Ur allmän synpunkt ansågos följande kvalifikationer önskvärda i fråga om Tobaksmonopolets preferensaktieägare.

Preferensaktieägarna böra vara så ekonomiskt oberoende, att kontinuitet möjliggöres i fråga om aktieinnehavet, och hava en sådan finansiell ställning, att de kunna fritt och självständigt utöva sin funktion som aktieägare. Vidare böra dylika preferensaktieägare besitta den erfarenhet och

personkännedom, att de äga förutsättningar att från affärslivet tillföra Tobaksmonopolets styrelse och revision personer med initiativkraft och praktisk duglighet. Slutligen böra preferensaktieägarna vara villiga att åtnöja sig med en jämförelsevis låg avkastning å sitt i bolaget insatta kapital.

En möjlighet att erhålla preferensaktieägare med ovan angivna kvalifikationer synes vara att inbjuda de svenska livförsäkringsbolagen att inträda i Tobaksmonopolet såsom preferensaktieägare. Genom underhandlingar med representanter för dylika bolag ha utredningsmännen erfarit, att det kan påräknas, att ett antal av dem äro villiga att förvärva preferensaktierna i Tobaksmonopolet, om detta kan anses vara till gagn för det allmänna, och att dessa bolag kunna förväntas sinsemellan åstadkomma den samverkan, som är önskvärd vid fullgörandet av de uppgifter, vilka äro förenade med innehavet av preferensaktierna.

För egen del håller jag före, att riksdagen borde ha anledning reflektera på detta Monopolkontrollutredningens förslag. I så fall bör i ingressen till avtalet angående preferensaktiekapitalet bestämmelsen härom infogas.

I fråga om arvoden, som böra tillkomma styrelse och revision, anser departementschefen inga närmare uttalanden därom vara påkallade. Förutom de kontanta arvoden har Monopolkontrollutredningen emellertid fäst uppmärksamheten på de arvoden, som utgå in natura i form av tobaksvaror. Styrelseledamöter och styrelsesuppleanter samt revisorer äga uttaga fria tobaksvaror intill ett belopp av 250 kronor per år, räknat efter varornas försäljningspris. Men därutöver äro de berättigade att till ett *obegränsat* belopp inköpa tobaksvaror med 30 % rabatt. Revisorssuppleanterna däremot äga inköpa tobaksvaror med 30 % rabatt (enligt uppgift nu nedsatt till 20 %) för belopp, som stå i rimligt förhållande till — deras — levnadsomständigheter. Utredningskommittén föreslår, att berörda förmåner, som utgöra en olämplig arvodesform för styrelseledamöter och deras suppleanter och revisorer, icke skola bibehållas, under det att justitierådet Borgström anser dylik rabatt vara en allmänt gällande regel inom affärsföretag motsvarande tobaksmonopolet.

Emellertid synes det mig som Monopolets styrelse handlade särdeles klokt, om här omhandlade förmåner snarast indroges och Tobaksmonopolet i detta avseende följde Vin- och spritcentralens goda exempel. Höj hellre de kontanta arvoden, om de äro för små.

På grund av det anförda tillåter jag mig hemställa, att riksdagen måtte

I. besluta följande ändrade lydelse av nedan angivna paragrafer i Kungl. Maj:ts i proposition 195 framlagda

Förslag till avtal angående utöandet av statens tobaksmonopol:

§ 10.

För åvägabringande av — — — direktörsrådet.

Rådet består av ordföranden i bolagets styrelse, tillika ordförande i rådet, en ledamot, som styrelsen inom sig utser, tillika vice ordförande i rådet, samt verkställande direktören i bolaget.

Därjämte deltagar i rådets överläggningar men icke i dess beslut den eller de, på vilkas handläggning ärendet ankommer. Rådet sammanträder på kallelse av ordföranden eller verkställande direktören.

Rådet skall dels — — — ifrågasatta åtgärder.

Vid rådets sammanträden skall föras protokoll, varav avskrift omedelbart efter justeringen tillställs *samtliga styrelseledamöter och revisorer.*

Bolaget förbinder sig att bereda revisionens ordförande och jourhavande revisorn tillfälle att närvara vid alla sammanträden med styrelsen och direktörsrådet.

§ 13.

Bolaget må ej självt eller genom dotterföretag efter denna dag utan Kungl. Maj:ts medgivande förvärva aktie eller annan delaktighet i annat företag.

§ 15.

1. Bolaget må — — — medgivande.

2. Skulle den till utdelning tillgängliga årsvinsten ej förslå till *fem* procents utdelning å bolagets preferensaktiekapital, skall staten vara förpliktad att av de enligt § 5 influtna skattemedel tillgodoföra bolaget så stort belopp, som erfordras för att utdelning å preferensaktierna av *fem* procent må kunna ske.

II. besluta följande ändrade lydelse av nedan angivna paragrafer i

Förslag till ändringar i bolagsordningen för Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet:

§ 6.

Aktiebrevens — — — tillstånd.

Preferensaktiekapitalet skall utgöra högst 17,000,000 kronor.

Alla — — — staten.

Preferensaktierna skola framför stamaktierna medföra företrädesrätt till årlig utdelning av bolagets vinst med *fem* procent å preferensaktiebeloppet. Därutöver skola preferensaktierna icke medföra någon rätt till utdelning.

Upplöses bolaget, skola ägarna av preferensaktier hava företrädesrätt

framför stamaktiernas ägare till erhållande ur bolagets tillgångar av aktiers nominella värde jämte *fem* procents ränta i den mån sådan ej genom utdelning guldits.

§ 7.

5. Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll, varav avskrift omedelbart efter justeringen tillställs *samtliga revisorer*.

§ 9.

2. Å ordinarie bolagsstämma — — — auktoriserad revisor.

Riksdagens kamrar äga årligen var för sig utse två revisorer och två suppleanter för tiden från den ordinarie bolagsstämman under löpande kalenderår till och med nästa ordinare bolagsstämma.

III. besluta följande ändrade lydelse av nedan angivna paragrafer i

Förslag till avtal angående preferensaktiekapitalet i Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet:

Sedan staten i avtal med Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet för en tid av sex år från och med den 1 januari 1931 till och med den 31 december 1936 åt bolaget upplåtit rätt att utöva statens tobaksmonopol, i vilket kontrakt bolaget utfäst sig att inlösa nuvarande preferensaktier och inbjuda — — — till teckning av nya preferensaktier i bolaget till ett antal av 10,000 stycken, vardera lydande å 100 kronor, eller tillhoppa 1,000,000 kronor;

har mellan staten, å ena, samt undertecknade — — — såsom preferensaktieägare i Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet, å andra sidan, träffats följande avtal:

§ 2.

Preferensaktieägarna tillförsäkra staten rätt att, när helst Kungl. Maj:t så påfordrar, till parikurs inlösa samtliga ifrågavarande preferensaktier eller det antal därav, Kungl. Maj:t bestämmer, jämte kuponger, som ej förfallit till betalning, med tillägg av *fem procents ränta*, i den mån sådan ej genom utdelning guldits.

Stockholm den 21 mars 1930.

Elof Ljunggren.

